

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Το παρόν κεφάλαιο εξηγεί τις κοινωνικοπολιτισμικές επιπτώσεις του τουρισμού. Καλύπτει την επίδρασή του στον προορισμό, στον τρόπο ζωής και στην τέχνη των κατοίκων και στην πιθανότητα δημιουργίας αρνητικού κλίματος και αντίστασης του τοπικού πληθυσμού στην αλλαγή. Εξηγεί τι σημαίνει πολιτισμός και αναλύει την ιδέα του κοινού πολιτισμού. Περιγράφει τυπικά αντι-τουριστικά συναισθήματα και πολιτιστικές αντιλήψεις που σχετίζονται με την τουριστική ανάπτυξη, όπως η στροφή προς την ανατολή, η ξеноφοβία, ο εθνοκεντρισμός, ο πρωτογονισμός και η πολιτισμική εξιλέωση. Εξετάζει τη διαδικασία ανάπτυξης και αλλαγής. Επίσης μελετά τη σχέση μεταξύ μετανάστευσης και τουρισμού, καθώς και συγκεκριμένες απόψεις για την παροχή υπηρεσιών. Αναφέρεται σε περιπτώσεις όπου οι τιμές μπορεί να προκαλέσουν εκνευρισμό, και καταλήγει με το πρόβλημα του AIDS.

Εισαγωγικό σημείωμα

Οι κοινωνικοπολιτισμικές επιπτώσεις του τουρισμού αφορούν:

- Τον προορισμό – κατά πόσο ο προορισμός μπορεί να αφομοιώσει συγκεκριμένους αριθμούς επισκεπτών.
- Τον τρόπο ζωής – τον αντίκτυπο των επισκεπτών στις τοπικές αρχές και τον τοπικό τρόπο ζωής.
- Τις τέχνες – την επίδραση των επισκεπτών στις τέχνες: τη μουσική, το χορό, τη ζωγραφική, τη γλυπτική, το θέατρο, την αρχιτεκτονική, τη χειροτεχνία, κ.λπ.

Τα τρία αυτά είδη συνεπειών έχουν τα ακόλουθα θετικά αποτελέσματα:

- Η έλευση επισκεπτών δίνει ώθηση στην τοπική οικονομία (όπως ανα-

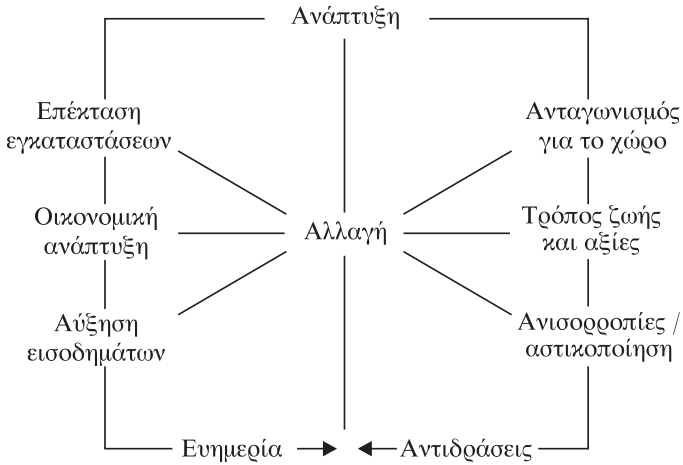
φέραμε στο Κεφάλαιο 6). Δημιουργείται πλούτος, εργασία, βελτιώνονται οι τοπικές υποδομές, δημιουργούνται νέες εγκαταστάσεις και νέες υπηρεσίες και προσελκύνονται άλλου είδους επενδύσεις.

- Δεύτερον, ο τουρισμός επιτρέπει περισσότερες επαφές με τον έξω κόσμο, προωθεί μια διαδικασία διεθνοποίησης, φτιάχνει διαύλους επικοινωνίας που λειτουργούν προς δύο κατευθύνσεις, προωθεί τις πολιτισμικές ανταλλαγές, οδηγεί στην εισαγωγή περισσότερων αγαθών και υπηρεσιών, και γενικώς ενεργεί έτσι ώστε να αναπτυχθεί ολόκληρος ο τομέας του εμπορίου και των επικοινωνιών.
- Τέλος, δημιουργεί ένα κοινό και υποστηρικτή των τοπικών τεχνών, ιδίως της μουσικής, του χορού, του θεάτρου και της χειροτεχνίας. Έχει σημαντικό έμμεσο αντίκτυπο σε άλλες μορφές καλλιτεχνικής έκφρασης – συμπεριλαμβανομένης της λογοτεχνίας, της ζωγραφικής και της αρχιτεκτονικής.

Μπορεί όμως να υπάρχουν και αρνητικές επιπτώσεις:

- Αρχικά, μπορεί ο τοπικός πληθυσμός να μη θέλει να μοιράζεται τους χώρους αναψυχής του τόπου με μεγάλο αριθμό επισκεπτών. Όπως αναφέραμε και προηγουμένως, ο τουρισμός έρχεται αντιμέτωπος με την τοπική κοινωνία για το χώρο.
- Δεύτερον, μπορεί να υπάρξει αντίσταση απέναντι στις αλλαγές των αξιών και του τρόπου ζωής που οφείλονται όχι στον τουρισμό ειδικά, αλλά εν γένει στην ανάπτυξη.
- Τέλος, μπορεί να γεννηθούν αρνητικά συναισθήματα από τον αντίκτυπο που θα έχουν οι νέες δυνάμεις της αγοράς στην παραδοσιακή και σύγχρονη τέχνη του τόπου.

Το Σχήμα 8.1 παρουσιάζει την αλληλεξάρτηση μεταξύ ανάπτυξης, των αλλαγών που επιφέρει, των βελτιώσεων όσο και των αντιδράσεων που μπορεί να δημιουργήσει.

Σχήμα 8.1 Ανάπτυξη και πολιτισμική αλλαγή

Τι είναι πολιτισμός;

Η πολιτισμική διάσταση είναι πολύ σημαντική σε κάθε μελέτη της κοινωνίας και της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Εξίσου σημαντική είναι και στο διεθνές πλαίσιο, λόγω των μεγάλων πολιτισμικών διαφορών από τη μία χώρα στην άλλη.

Ο πολιτισμός μπορεί να περιγραφεί ως το σύνολο των ιδεών, των πιστεύω, των αξιών, των γνώσεων και των τρόπων συμπεριφοράς που δημιουργεί μια κοινή βάση για κάθε είδους κοινωνική δράση. Η περιγραφή αυτή δεν είναι όσο ευρεία θα έπρεπε. Με τον όρο πολιτισμός νοούνται όλες οι ενέργειες και τα χαρακτηριστικά της ζωής των ατόμων ή των ομάδων – κάτι που σε μεγάλο βαθμό υπαγορεύει τις λειτουργίες μιας χώρας. Ο πολιτισμός, σύμφωνα με τον Enzensberger, μπορεί να είναι «όλα όσα κάνουν και δεν κάνουν οι άνθρωποι» (Enzensberger, 1994).

Ο πολιτισμός μιας χώρας αποτυπώνεται σαν μια ξεχωριστή σφραγίδα. Ο τρόπος ζωής, το πώς ντύνονται οι άνθρωποι, οι θεσμοί, οι σκηνές του δρόμου, οι αγορές και τα λεωφορεία, ο ρυθμός, ο όλος χαρακτήρας και η εμφάνιση των πόλεων και της υπαίθρου, όλα όσα συνθέτουν τη χώρα – ο βασικός της χαρακτήρας – το ήθος της.

Είναι πολύ δύσκολο να δούμε τον πολιτισμό μιας χώρας στο σύνολό

του, και αυτό γιατί υπεισέρχονται πολλοί παράγοντες και πολλές μεταβλητές. Ο πολιτισμός είναι πάντα σε ρευστή κατάσταση. Καμιά ομάδα ανθρώπων δεν ζει διαρκώς με τον ίδιο τρόπο. Κατά κάποιον τρόπο, ο πολιτισμός μιας χώρας αλλάζει κάθε πέντε λεπτά.

Οι μύθοι ενός κοινού πολιτισμού

Αρκετές συζητήσεις έχουν γίνει για την έννοια ενός κοινού πολιτισμού, μέσα σε μία συγκεκριμένη χώρα. Υπάρχουν ορισμένα εθνικά χαρακτηριστικά που είναι κοινά σε όλους, αλλά υπάρχουν και σημαντικές πολιτισμικές διαφορές. Οι τρόποι με τους οποίους ταξινομούνται τα τμήματα της αγοράς (όπως αναφέραμε στο Κεφάλαιο 2) παρουσιάζουν τα κριτήρια βάσει των οποίων αξιολογούνται οι πολιτισμικές διαφορές. Οι διαφορές αυτές συνήθως οδηγούν σε διαφορετικές προτιμήσεις, και άρα καθορίζουν και την κατάτμηση της αγοράς.

Οπότε, πόσα κοινά στοιχεία έχουν οι άνθρωποι της ίδιας εθνικότητας; Σίγουρα έχουν μια κοινή αίσθηση εθνικής ταυτότητας. Έχουν κοινές αντιλήψεις για το ποιοί είναι, τι πιστεύουν, τι αντιπροσωπεύουν. Στη συλλογική ψυχρόσυνθεση υπάρχουν ιστορικά σημεία-σταθμοί: ξεπέρασαν δυσκολίες, κέρδισαν μάχες, κατέκτησαν εχθρούς, πέτυχαν πολλά.

Οι πολιτικοί παίζουν με την ιδέα της εθνικής ταυτότητας. Αιτιολογούν τις πολιτικές τους βάσει της ανάγκης της χώρας να εξελιχθεί και να αναπτυχθεί μέσα στον κόσμο. Να είναι ανταγωνιστική, να είναι ίση με τις άλλες χώρες, να διαφυλάξει τα πλεονεκτήματά της, να λάβει τη θέση που της αξίζει. Το μόνο που είναι κοινό σε όλους τους ανθρώπους είναι ο εθνικισμός. Και ο εθνικισμός δεν σχετίζεται αυστηρά με μία ιδεολογία. Οι Ρώσοι θα είναι τώρα με τον καπιταλισμό όσο εθνικιστές ήταν και με τον κομμουνισμό.

Η ιδέα ενός κοινού πολιτισμού μεταξύ των ανθρώπων της ίδιας εθνικότητας μπορεί να είναι παραπλανητική. Οι άνθρωποι μπορεί τελικά να έχουν λιγότερα κοινά σημεία απ' ό,τι πιστεύεται. Σίγουρα όμως υπάρχει το αίσθημα της εθνικής ταυτότητας, μια κοινή γλώσσα και το ήθος της φυλής.

Οι σχολές αντι-τουριστικής σκέψης

Οι σχολές αντι-τουριστικής σκέψης αναπτύχθηκαν στη δεκαετία του 1960. Τροφοδοτήθηκαν από τις διαδεδομένες ριζοσπαστικές απόψεις που κυ-

ριαρχούσαν τότε. Ο τουρισμός είναι ένα νέο είδος ιμπεριαλισμού που διαβρώνει τον πολιτισμό, καταστρέφει το περιβάλλον, χρησιμοποιεί δόλια μέσα για να αρπάξει τη γη από τους κατόχους της, θεωρεί την τέχνη και τη χειροτεχνία ασήμαντα πράγματα, δεν παρέχει παρά ελάχιστα οικονομικά οφέλη, φέρνει κοινωνικές ασθένειες όπως τα ναρκωτικά και η πορνεία, βοηθά στην εξάπλωση του ελιτισμού, της σνομπαρίας, του καταναλωτισμού και δημιουργεί λανθασμένες αξίες που συνδέονται με τον γρήγορο πλουτισμό. Μέσα στο κύμα του ορθού, ηγετικές φιγούρες της κοινωνίας, μεταξύ των οποίων πολλοί δάσκαλοι και στελέχη οργανώσεων νέων, άσκησαν έντονη κριτική κατά του τουρισμού. Φώναζαν αντιτουριστικά σλόγκαν και σύντομα συγκέντρωσαν γύρω τους πολλούς οπαδούς.

Έδιναν στους μαθητές προπαγανδιστικά κείμενα και τους ενθάρρυναν να ασκήσουν κριτική κατά του τουρισμού. Οι αρνητικές απόψεις έγιναν της μόδας – η αποδεκτή σοφία της εποχής. Τα πανεπιστήμια ενώθηκαν μαζί τους, σε μια εποχή που δεν υπήρχαν πολλά τμήματα που προσέφεραν εξειδικευμένες σπουδές στον τουρισμό. Τα τμήματα κοινωνικών επιστημών αποτελούσαν την εμπροσθοφυλακή. Αυτό το φαινόμενο έγινε έντονα αισθητό στα πανεπιστήμια ορισμένων αναπτυσσόμενων περιοχών, π.χ. στη Καραϊβική, απ' όπου οι αντιτουριστικές ιδέες εξαπλώθηκαν στα πανεπιστήμια του υπόλοιπου κόσμου.

Αυτό που τελικά σταμάτησε το αντιτουριστικό λόμπι ήταν η ταχεία ανάπτυξη του τουρισμού. Στην πραγματικότητα όμως, ο δρόμος άνοιξε ουσιαστικά με την εισαγωγή του τουρισμού στα πανεπιστήμια.

Σήμερα, λόγω της κοινωνικής και οικονομικής σημασίας του τουρισμού και της διαρκούς ανάπτυξής του, υιοθετείται μια πολύ πιο αντικειμενική προσέγγιση απέναντί του.

Σε μερικές χώρες ο τουρισμός είχε αρνητικές συνέπειες, επειδή δεν είχε προγραμματιστεί σωστά και ήταν ανεξέλεγκτος. Άλλωστε, τα σχέδια ανάπτυξης μπορεί να επιφέρουν προβλήματα. Ο τουρισμός, όπως και η μετανάστευση, μπορεί να αλλάξει το ήθος ενός τόπου, όχι απαραίτητα προς το χειρότερο, και μερικές φορές προς το καλύτερο. Όμως, οι άνθρωποι δεν θέλουν την αλλαγή. Αυτό είναι φυσικό – ονειρεύονται πώς ήταν τα μέρη τους και νοσταλγούν το παρελθόν.

Συναφείς πολιτισμικές έννοιες

Οι έννοιες που ακολουθούν είναι σημαντικές στην ανάλυση του κοινωνικο-πολιτισμικού αντίκτυπου του τουρισμού. Οι πολιτισμοί διαφέρουν με-

ταξύ τους, αλλά οι έννοιες αυτές είναι λίγο ως πολύ κοινές. Επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο ένας πολιτισμός βλέπει τους άλλους και γι' αυτό είναι σημαντικές στη μελέτη των ταξιδιών και του τουρισμού.

Κανόνες και πρότυπα

Ο τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι και οι κοινωνίες επιλέγουν να ρυθμίζουν τη συμπεριφορά τους και οι κανόνες που ακολουθούν πρέπει να επισημανθούν. Κάθε κοινωνία διέπεται από ένα νομικό πλαίσιο που θέτει συγκεκριμένα όρια. Οι άνθρωποι περιορίζονται όμως και από κοινωνικά πρότυπα – τους τρόπους και τους κώδικες συμπεριφοράς των ανθρώπων.

Συναισθηματολογία

Είναι η μελέτη του τρόπου με τον οποίο οι άνθρωποι σε μια συγκεκριμένη περίοδο και κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες ακολουθούν δεδομένα συναισθηματικά πρότυπα. Σε ορισμένες κοινωνίες είναι αποδεκτό, ίσως και αναμενόμενο, να δείξει κανείς συγκεκριμένα συναισθήματα. Η κοινωνία εγκρίνει την εκδήλωση «αυτών» των συναισθημάτων και όχι «άλλων».

Ο τρόπος με τον οποίο τα συναισθήματα κρύβονται ή εκδηλώνονται διαφέρει από τη μια χώρα στην άλλη, ενώ μπορεί να διαφέρει και από τη μία χρονική περίοδο στην άλλη.

Σε πολλές κοινωνίες, για παράδειγμα, ο θυμός επιτρέπεται όταν διοχετεύεται μέσα από έναν αιτιολογημένο σκοπό και καταλήγει σε εποικοδομητικό αποτέλεσμα. Σε άλλες κοινωνίες, ο θυμός δεν γίνεται ποτέ αποδεκτός.

Η μελέτη των πολιτισμικά εγκεκριμένων συναισθημάτων μια δεδομένη εποχή σε διαφορετικές κοινωνίες μπορεί να ανοίξει νέους ορίζοντες στην κατανόηση του πολιτισμού.

Στροφή προς την Ανατολή (Οριενταλισμός)

Με τον όρο αυτό αναφερόμαστε στη δημιουργία και τη διαιώνιση λανθασμένων ιδεών για τον πολιτισμό και τη συμπεριφορά των άλλων, ιδίως όπως παρουσιάζεται από τις απόψεις των Δυτικών για την Ανατολή. Τα μυστήρια της Ανατολής οφείλονται κυρίως στην αδυναμία των Δυτικών να κατανοήσουν τους πολιτισμούς της Ανατολής. Οι περιγραφές συχνά

αγγίζουν τα όρια της χυδαιότητας. Οι μύθοι αυτοί όμως, που επαναλαμβάνονται ξανά και ξανά, τελικά επηρεάζουν τις επαφές και τις σχέσεις.

Πρωτογονισμός

Τον 19ο αιώνα, αρκετοί θεωρούσαν τις πρωτόγονες κοινωνίες ειδυλλιακές. Επικρατούσε η άποψη ότι οι απλές κοινότητες αντανakλούσαν τη βασική έννοια της ανθρώπινης κοινωνίας. Θεωρούσαν ότι τα μέλη αυτών των κοινωνιών νοιάζονταν ο ένας για τον άλλον, τη στιγμή που τα μέλη των δυτικών κοινωνιών της εποχής ήταν εγωκεντρικά, άρπαζαν ο ένας από τον άλλον και δεν νοιάζονταν για τον διπλανό τους. Πίστευαν ότι ο δυτικός κόσμος ήταν καταδικασμένος, ενώ οι πρωτόγονες κοινωνίες διατηρούσαν την ουσία του ανθρώπινου πνεύματος. Κατ' επέκταση, ο όρος «πρωτόγονος» στην τέχνη σήμαινε απλούστευση, και έδινε έμφαση στις άμεσες και ξεκάθαρες αξίες χωρίς πολυδιάστατα στολίδια.

Μια πρωτόγονη κοινωνία ήταν συνώνυμη με μια φυσική κατάσταση γεμάτη καλοσύνη και απλότητα. Ακόμα και σήμερα, οι ιδέες αυτές δεν έχουν πεθάνει – ο μύθος διαιώνίζεται. Δεν απέχει πολύ από την αντίθεση που διατύπωσε ο Ρουσσώ τον 18ο αιώνα για τον ευγενή άγριο και τις παραλυμένες ευρωπαϊκές κοινωνίες.

Κατά το παρελθόν, ορισμένοι κοινωνικοί ανθρωπολόγοι που εξέταζαν τις αξίες και τα πιστεύω έτειναν να βλέπουν ορισμένες κοινότητες κατά έναν ρομαντικά πρωτόγονο τρόπο.

Οι σημερινές σχολές ανθρωπολογίας αναγνωρίζουν τις ταχείες αλλαγές που σάρωσαν τον κόσμο. Προσπαθούν πλέον να υιοθετήσουν μια πολυδιάστατη προσέγγιση, που θα εξετάζει τις επιρροές που ασκήθηκαν στην πορεία ανάπτυξης και κοινωνικής αλλαγής, π.χ. την παγκοσμιοποίηση, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τον καταναλωτισμό, την πολιτική, την οικονομία, την εκπαίδευση, την υγεία, τη δομή της οικογένειας, τα ταξίδια, τη μετανάστευση και άλλα κοινωνικά κριτήρια.

Συχνά θεωρείται ότι ο πολιτισμός αναστατώνει τις πρωτόγονες κοινωνίες. Αρκετοί ισχυρίζονται ότι οι κοινωνίες αυτές θα πρέπει να μείνουν απομονωμένες από τις εξωτερικές επιδράσεις. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι κάτι τέτοιο εξισώνει τους ανθρώπους με τα άγρια ζώα που ζουν προστατευμένα σε εθνικά πάρκα. Είναι σαν να απαγορεύουμε σε αυτούς τους ανθρώπους να χαρούν τα οφέλη της ανάπτυξης και να συμμετάσχουν στον σύγχρονο κόσμο.

Ο πρωτογονισμός ωθεί προς την ανάπτυξη συναισθημάτων πολιτισμικής εξιλέωσης.

Πολιτισμική εξιλέωση

Πρόκειται για μια έννοια που συναντάται συχνά στον δυτικό κόσμο και, σε μικρότερο βαθμό, στην Ιαπωνία. Η πολιτισμική εξιλέωση μπορεί να προέρχεται από το αίσθημα ενοχής ενός έθνους για τις υπερβολές του παρελθόντος, σε συνδυασμό με την επιθυμία του να απορρίψει και να αναθεωρήσει τον πολιτισμό του. Χαρακτηρίζεται από στοιχεία πρωτογονισμού και από την επιθυμία να εκθιαστούν οι αρχές άλλων πολιτισμών, οδηγώντας σε ένα είδος «αντίστροφης προκατάληψης».

Αυτού του είδους οι προκαταλήψεις και προτιμήσεις υποστηρίζουν άλλους πολιτισμούς, πολιτισμούς του αναπτυσσόμενου κυρίως κόσμου, των μειονεκτούντων, των φτωχών, εκείνων που έπεσαν θύματα εκμετάλλευσης, των πρώην αποικιών. Οι πολιτισμοί αυτοί θεωρούνται πιο αγνοί, πιο ουσιαστικοί, πιο ανθρωπιστικοί.

Είναι μια άποψη που στρέφεται σχεδόν ρομαντικά προς τα θύματα. Διατείνεται ότι πρέπει να δώσουμε αξία σε όσους ζημιώθηκαν στο παρελθόν.

Οι οπαδοί αυτής της άποψης θέλουν να πηγαίνουν διακοπές σε αυτά τα μέρη. Οι εμπειρίες τους μπορεί να τους ανοίξουν νέους ορίζοντες και τείνουν να υποστηρίξουν ένθερμα τα νέα τους πιστεύω. Είναι σαν να κηρύττουν την πίστη στον εν λόγω πολιτισμό και προσπαθούν να πείσουν και τους άλλους για την πραγματική του αξία.

Είναι αλήθεια ότι ο έξω κόσμος συχνά δεν έδωσε την πρέπουσα σημασία ή ακόμα υποτίμησε πολλούς πολιτισμούς. Γίνονται προσπάθειες να διορθωθεί αυτή η τάση. Όλοι οι πολιτισμοί αποτελούν πλέον αντικείμενο εκτενούς μελέτης σε μια προσπάθεια να γίνουν καλύτερα κατανοητοί. Αυτή η τάση είναι ιδιαίτερα θετική και ανοίγει νέους ορίζοντες στον τουρισμό.

Ξενοφοβία

Με τον όρο ξενοφοβία νοείται ένα αδικαιολόγητο μίσος ή φόβος απέναντι στους ξένους ή σε οτιδήποτε είναι ξένο. Στις περιοχές όπου γίνονται προσπάθειες ανάπτυξης του τουρισμού, είναι πιο πιθανό να βρούμε τάσεις ξενοφοβίας μεταξύ ενός ποσοστού του πληθυσμού παρά πραγματική ξενοφοβία.

Όταν ο τουρισμός πηγαίνει καλά, συνήθως βλέπουμε λιγότερα κρούσματα ξενοφοβίας, και αυτό γιατί ο πληθυσμός στη χώρα υποδοχής δεν

δείχνει να αντιστέκεται στους επισκέπτες που δαπανούν πολλά χρήματα στον τόπο τους. Είναι εμφανές ότι τα οικονομικά πλεονεκτήματα υπερνικούν κάθε τέτοιου είδους αντίδραση.

Εθνοκεντρισμός

Ο όρος αυτός περιγράφει την άποψη ορισμένων ανθρώπων ότι ο δικός τους πολιτισμός είναι ανώτερος από τους άλλους. Οι άνθρωποι αυτοί έχουν την τάση να εξετάζουν τους άλλους πολιτισμούς υπό το πρίσμα του δικού τους. Όλοι είμαστε εθνοκεντρικοί ως ένα βαθμό. Οι περισσότεροι τουρίστες αυτομάτως συγκρίνουν τις χώρες που επισκέπτονται με τις δικές τους.

Συνήθως όμως οι άνθρωποι ζουν μέσα σε ένα πολύ στενό πλαίσιο. Όσο περισσότερο ταξιδεύουν και βιώνουν νέες εμπειρίες, τόσο διευρύνονται οι ορίζοντές τους. Σιγά σιγά αρχίζουν να βλέπουν τις άλλες χώρες με πιο αντικειμενικό μάτι και συνήθως γίνονται λιγότερο εθνοκεντρικοί.

Τις περισσότερες φορές, τα ταξίδια αυξάνουν την κατανόηση των ανθρώπων.

Η επίδραση του ταξιδιού στον ταξιδιώτη

Το ταξίδι, ακόμα και για τους ανθρώπους που χαρακτηρίζονται από μικρό βαθμό πολιτισμικής ευαισθησίας ή περιέργειας, τους φέρνει σε επαφή με διαφορετικά περιβάλλοντα. Ακόμα κι αν δεν συναντήσουν παρά ελάχιστα ντόπιους εκτός εκείνων που εργάζονται στον τουριστικό τομέα, ζουν νέες εμπειρίες και τους δημιουργούνται νέες εντυπώσεις. Τουλάχιστον βλέπουν πώς είναι ο νέος τόπος, γεύονται το φαγητό και τα ποτά του, και μαθαίνουν πώς συμπεριφέρονται οι άνθρωποι.

Υπάρχει ένα μικρό ποσοστό ταξιδιωτών που έχουν ως βασικό κίνητρο την ανακάλυψη. Θέλουν να μάθουν για τους διαφορετικούς πολιτισμούς. Πριν φύγουν για το ταξίδι, ή αφότου γυρίσουν από αυτό, θέλουν να μελετούν τον πολιτισμό της χώρας – την ιστορία, την τέχνη και τη γλώσσα της.

Όλοι οι ταξιδιώτες επηρεάζονται. Οι προτιμήσεις τους γίνονται πιο διεθνείς, και το ίδιο ισχύει για τις εμπειρίες και την κατανόησή τους.

Το ταξίδι συμβάλλει στη διαδικασία διεθνοποίησης – στις αλληλεπιδράσεις και τις ανταλλαγές που σταδιακά κάνουν τον τρόπο ζωής όλων των ανθρώπων ίδιο.

Η επίδραση της θρησκείας

Τα θρησκευτικά πιστεύω είναι από τα πιο έντονα. Σε αρκετούς πολιτισμούς αποτελούν κυρίαρχο συστατικό στον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι αντιμετωπίζουν τη ζωή.

Όπου η θρησκεία είναι θεσμοθετημένη, παίζει σημαντικό ρόλο στη ζωή της χώρας – δεν υπάρχει ουσιαστικός διαχωρισμός μεταξύ κράτους και εκκλησίας. Το σύνταγμα αναγνωρίζει μία επίσημη θρησκεία και, με τον τρόπο αυτόν, ο σύνδεσμος μεταξύ των δύο καθορίζεται με σαφήνεια. Σε αυτές τις περιπτώσεις μπορεί να υπάρχει και υπουργείο θρησκευτικών υποθέσεων.

Η θρησκεία ανέκαθεν υπήρξε μία από τις κύριες συνιστώσες της αίσθησης εθνικής ταυτότητας. Το να είσαι Άγγλος σήμαινε ότι θα φοβόσουν τον Θεό και θα άνηκες στην Εκκλησία της Αγγλίας. Το να είσαι από τη Μαλαισία σημαίνει να είσαι μουσουλμάνος. Το να είσαι από το Μπαλί σημαίνει να είσαι ινδουιστής κ.λπ. Σήμερα παρατηρούμε νέες πολιτισμικές πραγματικότητες, όπως το να είναι Άγγλος και μουσουλμάνος ή ινδουιστής, οι οποίες, καθώς εξελίσσεται και αλλάζει η αίσθηση εθνικής ταυτότητας, έχουν ολοένα και μεγαλύτερη σημασία. Καθώς η Μεγάλη Βρετανία έχει γίνει πολύ πιο πολυπολιτισμική και πολυφυλετική από ποτέ, το να είσαι Βρετανός μπορεί σημαίνει πολλά διαφορετικά πράγματα.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, για παράδειγμα στις ισλαμικές χώρες, δεν υπάρχει διαχωρισμός μεταξύ κράτους και θρησκείας. Το νομικό σύστημα (Shariah) και όλο το σύστημα διακυβέρνησης αντανακλούν τις αξίες και τους κώδικες του Ισλάμ.

Στον τουρισμό επομένως, όταν οι επισκέπτες ανήκουν σε μία θρησκεία και οι κάτοικοι της χώρας σε μία άλλη, μπορεί να υπάρξει αντιπαράθεση.

Οι θρησκείες θα πρέπει να επιδεικνύουν μεγαλύτερη ανοχή και ευαισθησία η μία στην άλλη. Η ανταλλαγή ιδεών μεταξύ των θρησκειών, καθώς και άλλων πολιτισμικών δραστηριοτήτων, μπορούν να αποτελέσουν θετικό στοιχείο για τον τουρισμό.

Ανάπτυξη και αλλαγή

Κάθε είδους ανάπτυξης επιφέρει αλλαγές. Όπως είπε και ο κουβανός ποιητής Dederico Retamar: «Μόνο οι νεκροί δεν βρίσκονται σε διαδικασία μετάβασης».

Στις αναπτυσσόμενες χώρες, όπως συνέβη στον παρελθόν στις τώρα

αναπτυγμένες, πολλοί άνθρωποι φεύγουν από τα χωριά τους για να αναζητήσουν εργασία στις πόλεις. Στην αρχή, οι περισσότεροι θα διαπιστώσουν ότι δεν υπάρχουν παρά ελάχιστες θέσεις εργασίας. Έρχονται αντιμετώπι με την αστική φτώχεια, το φόβο και τη μοναξιά που συνεπάγεται. Σταδιακά όμως, όλο και περισσότεροι άνθρωποι τα καταφέρνουν.

Αυτό συνέβη σε όλη την Ευρώπη, με μικρές μόνο διαφορές ως προς τον τρόπο και το ρυθμό της μεταβολής. Δημιουργήθηκε μια μεγάλη εργατική τάξη, μια νέα μεσαία τάξη και ένα είδος αστικής κουλτούρας. Οι προσδοκίες αυξάνονταν, εκχωρούνταν περισσότερα δικαιώματα και τα εργατικά κινήματα βρέθηκαν στο προσκήνιο.

Η ανάπτυξη δημιουργεί εντελώς νέες αξίες και τρόπους ζωής. Μεταξύ του 1800 και του 1900 η Ευρώπη άλλαξε ριζικά. Έκτοτε, η τεχνολογική πρόοδος, οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι και η διαρκής κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη εξακολουθούν να αλλάζουν τη ζωή όλων μας.

Οι οικονομίες διαφοροποιούνται. Δημιουργούνται νέοι τομείς και οι παραδοσιακοί τομείς αναδιαρθρώνονται, βελτιώνεται η στέγαση και η υγεία, μειώνονται τα ποσοστά γεννήσεων, οι γυναίκες προοδεύουν, οι νέοι ευημερούν, οι άνθρωποι ζουν περισσότερο, ο πολιτισμός χάνει την προηγούμενη στάση του απέναντι στη ζωή, η κοινωνία βρίσκεται σε διαδικασία αλλαγής.

Αν κοιτάξουμε στις νέες βιομηχανοποιημένες χώρες του κόσμου, παρατηρούμε τα ίδια φαινόμενα. Χώρες όπως η Μαλαισία, η Ταϊλάνδη και η Ινδονησία βιώνουν ριζικές αλλαγές. Και τις βλέπουν θετικά – βελτιώνεται το βιοτικό επίπεδο των ανθρώπων, πετυχαίνουν περισσότερα, καταναλώνουν περισσότερο. Αλλά καθώς ευημερεί η κοινωνία, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να παραμένει σταθερή. Καθώς χάνονται οι παραδοσιακοί τρόποι ζωής, έτσι χάνονται και οι σχετικές αξίες.

Ο Lee Kuan Yew, υπουργός της Σιγκαπούρης, είχε πει ότι «η ευημερία δημιουργεί νέες υλιστικές αξίες. Επιφέρει αλλαγές στη συμπεριφορά των ανθρώπων. Εάν το ξέρεις αυτό και αναλάβεις συνειδητές προσπάθειες να αποτρέψεις τον αφανισμό συγκεκριμένων βασικών αρχών, τότε έχεις μεγαλύτερες πιθανότητες να διατηρήσεις βασικά πρότυπα. Η αλλαγή είναι αναπόφευκτη, αλλά δεν χρειάζεται και να διαλύσει τον τρόπο ζωής μας» (Time, 18 Απριλίου 1994).

Στις περισσότερες χώρες, ο τουρισμός αποτελεί τμήμα της διαδικασίας ανάπτυξης. Όμως, στα μεγάλα θέρετρα ο τουρισμός μπορεί να είναι η κυριότερη αιτία αλλαγών. Σε αυτή την περίπτωση ο τουρισμός και όχι η εκβιομηχάνιση είναι αυτός που δημιουργεί θέσεις απασχόλησης και αυξάνει τα εισοδήματα.

Εκείνοι που λυπούνται για την αλλαγή, λυπούνται και για την ανάπτυξη. Ο Corrubias, σε σχόλιό του για το Μπαλί που δημοσιεύθηκε το 1937, αναφέρει ότι «ο ζωντανός πολιτισμός του νησιού είναι καταδικασμένος να αφανιστεί κάτω από την ανελέητη σφαγή της σύγχρονης εμπορευματοποίησης και τυποποίησης». Εξήντα χρόνια αργότερα, το Μπαλί εξακολουθεί να αλλάζει και να αναπτύσσεται. Η οικονομία του έχει αναπτυχθεί και πλέον αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους τουριστικούς προορισμούς. Ο πολιτισμός του εξακολουθεί να ζει.

Στον ανεπτυγμένο κόσμο, η πολιτισμική αλλαγή αποτελεί αργή διαδικασία. Στον αναπτυσσόμενο κόσμο, παρατηρούμε μια περίοδο γρήγορων αλλαγών, κατά την οποία η χώρα προσπαθεί να φτάσει τις άλλες.

Μια χώρα μπορεί σίγουρα να προωθήσει την πολιτισμική της ανάπτυξη. Μπορεί να δώσει κίνητρα στους καλλιτέχνες να δημιουργήσουν, και μπορεί να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες για την άνθηση της τέχνης. Αλλά δεν μπορεί να σταματήσει το κύμα της διεθνούς πολιτισμικής επιρροής που σαρώνει όλον τον κόσμο.

Αυτό οφείλεται στο εμπόριο, τη διαφήμιση, τη μόδα, την αναψυχή και τα μέσα ενημέρωσης. Φαίνεται από τα σύμβολα και τα σημεία των καιρών, που συνοδεύονται από πληθώρα ιδεών για τις αξίες και τους τρόπους ζωής. Η Coca Cola είναι κάτι περισσότερο από αναψυκτικό, ο Christian Dior κάτι περισσότερο από οίκος μόδας, η Levis κάτι περισσότερο από μπλουτζίν, τα McDonalds κάτι περισσότερο από χάμπουργκερ. Το «Ντάλας» και άλλες δημοφιλείς σαπουνόπερες μεταδίδονται παντού. Οι κινηματογραφικές ταινίες κάνουν το γύρο του κόσμου. Όλοι ακούν την ίδια μουσική. Το μεγαλύτερο μέρος του σύγχρονου πολιτισμού είναι διεθνές.

Ο τουρισμός σε έναν νέο προορισμό

Ο τουρισμός επηρεάζει άμεσα τους ανθρώπους που ζουν σε τουριστικές περιοχές. Ακολουθούν ορισμένες από τις συνέπειες που μπορεί να έχει η τουριστική ανάπτυξη σε νέους προορισμούς.

- Δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας. Αυτό σημαίνει ότι οι άνθρωποι μπορεί να αφήσουν τις δουλειές που κάνουν, κι αυτό γιατί η εργασία στον τουρισμό πληρώνεται καλύτερα, είναι πιο καθαρή και πιο ευχάριστη. Αυτό ισχύει κυρίως στις αγροτικές κοινότητες. Ο τουρισμός πληρώνει καλύτερα από τη γεωργία ή την αλιεία. Αυτό ασκεί πιέσεις στον αγροτικό τομέα για ανάπτυξη, και οι αγροτικές κοινότητες αλλάζουν ριζικά.

- Πολλές γυναίκες βρίσκουν εργασία για πρώτη φορά στη ζωή τους. Αυτό τους δίνει νέες δεξιότητες, περισσότερη αυτοπεποίθηση και οικονομική δύναμη. Αρχίζουν να ελέγχουν τη ζωή τους, το τι ξοδεύουν, την καριέρα τους, τη σεξουαλικότητά τους, το αν θα κάνουν παιδιά ή όχι, κ.λπ.
- Μπορεί όμως να ανοίξουν περισσότερες θέσεις εργασίες απ' όσες μπορεί να ικανοποιήσει ο ντόπιος πληθυσμός. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να έρθουν άνθρωποι από άλλες περιοχές της χώρας, ή ακόμα και από το εξωτερικό. Μπορεί να έχουν διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο, ακόμα και διαφορετική θρησκεία. Θα αρχίσουν να έρχονται σε επαφή με τους ντόπιους, να παντρεύονται, να αγοράζουν σπίτια, να κάνουν παιδιά.
- Ο τουρισμός θα αυξήσει το εισόδημα των ανθρώπων. Θα έχουν περισσότερα χρήματα για να αγοράσουν πράγματα που δεν μπορούσαν να αγοράσουν στο παρελθόν.
- Η ανάπτυξη θα βοηθήσει το κράτος να βελτιώσει τα συστήματα υγείας και εκπαίδευσης. Οι μορφωμένοι και υγιείς άνθρωποι βλέπουν διαφορετικά τη ζωή. Σε πολύ λίγα χρόνια, η νέα γενιά θα είναι πολύ πιο διαφορετική από την προηγούμενη. Η εκπαίδευση και η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου επηρεάζουν και τα πνευματικά και θρησκευτικά πιστεύω. Διευρύνεται το χάσμα των γενεών.
- Η στέγαση θα βελτιωθεί, καθώς να αναπτυχθούν πολλά νέα σχέδια οικιστικής ανάπτυξης.
- Θα υλοποιηθούν πολλά προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης που θα βοηθήσουν τον πληθυσμό να αποκτήσει νέες δεξιότητες.
- Η χειρωνακτική εργασία θα αντικατασταθεί από μηχανήματα και αυτοματισμούς.
- Τα πιο ταπεινά επαγγέλματα, αν και γραφικά για τους τουρίστες, θα γίνονται πλέον από μηχανές. Για παράδειγμα, το αγόρι που βγάζει τα ζώα για βοσκή – ένα ιδιαίτερα σύννηθες θέαμα σε ορισμένες περιοχές της Ασίας, θα πηγαίνει πλέον στο σχολείο.
- Όπως είπαμε ήδη, οι τουρίστες είναι πελάτες που επιθυμούν να πληρώσουν για έργα χειροτεχνίας, καλλιτεχνήματα, και ζωντανές παραστάσεις. Οι παραδοσιακές πολιτισμικές ενασχολήσεις θα μπουν σε μια διαδικασία εμπορευματοποίησης.

Μετανάστευση και τουρίστες

Ο φυλετισμός ενώνει ομάδες ανθρώπων που θέλουν να αντισταθούν στην εισβολή. Οι φυλές συνενώνονται βάσει μιας κοινής ταυτότητας και ενός κοινού σκοπού. Τα μέλη της φυλής ταυτίζονται με τη φυλή και όχι με την ανθρωπότητα. Τα έθνη στηρίζονται σε φυλετικές βάσεις, και στρέφονται προς τα έσω για να προστατευτούν από τους εξωτερικούς κινδύνους (Enzensberger, 1994). Οι μετανάστες δεν γίνονται άμεσα αποδεκτοί.

Όσο οι μειονότητες δεν αφομοιώνονται από τον τοπικό πληθυσμό, τόσο υπάρχει ο κίνδυνος να δημιουργηθούν συγκρούσεις με το ήθος της φυλής. Οι άνθρωποι μπορεί να ενώσουν τις δυνάμεις τους για να αντισταθούν στους νεοφερμένους.

Σε διάφορα στάδια της διαδικασίας ανάπτυξης, μια χώρα μπορεί να μη διαθέτει τον απαραίτητο αριθμό εξειδικευμένων εργατών. Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι χώρες αναζητούν εργάτες από το εξωτερικό. Έτσι, έρχονται στη χώρα μεγάλοι αριθμοί ξένων εργατών. Όταν όμως πάψει να υπάρχει ανάγκη γι' αυτούς, όλοι περιμένουν ότι θα επιστρέψουν στις χώρες τους. Γίνονται δεκτοί με τη λογική ότι είναι επισκέπτες που θα μείνουν για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και όχι παραπάνω.

Αρκετοί όμως ξένοι εργάτες επιλέγουν να παραμείνουν και να εγκατασταθούν μόνιμα εκεί. Όπως έχει συμβεί σε πολλές χώρες, αυτό δημιουργεί κοινωνική αναταραχή. Συγκρούονται με το φυλετικό ήθος. Η φιλοξενία βασιίζεται στην ιδέα ότι οι άνθρωποι επισκέπτονται και φεύγουν. Οι τουρίστες δεν μένουν. Επισκέπτονται μια χώρα και μετά φεύγουν, ή τουλάχιστον έτσι φαίνεται. Όταν όμως μια περιοχή δέχεται τουρίστες καθόλη τη διάρκεια του χρόνου, τότε ο τοπικός πληθυσμός μπορεί να έχει την εντύπωση ότι οι τουρίστες δεν φεύγουν. Είναι εκεί όλο το χρόνο και η παρουσία τους γίνεται μόνιμη.

Εάν ένας προορισμός διαθέτει 20.000 κρεβάτια και λειτουργεί με μέσο όρο πληρότητας 50%, τότε υπάρχουν πάντα 10.000 τουρίστες που ενώνονται με τον τοπικό πληθυσμό. Αποτελούν μόνιμο στοιχείο της ζωής του τόπου. Το κατά πόσο γίνονται αποδεκτοί εξαρτάται από το πόσο διαφορετικοί είναι από πολιτισμικής άποψης, πού βρίσκονται και τι κάνουν.

Εάν φέρνουν μαζί τους έναν πολιτισμό που είναι πολύ διαφορετικός, σε σημείο να γίνεται ενοχλητικός, και αν συγκεντρώνονται ταυτόχρονα στον ίδιο χώρο που συγκεντρώνεται και ο τοπικός πληθυσμός (π.χ. στο κέντρο της πόλης), τότε η παρουσία τους είναι ενοχλητική. Από την άλλη, εάν ο πολιτισμός τους δεν είναι τόσο διαφορετικός και μένουν κυρίως

στον χώρο που έχει διατεθεί γι' αυτούς (π.χ. στο θέρετρο), τότε η παρουσία τους γίνεται εύκολα αποδεκτή.

Υπάρχουν πολλοί λόγοι να προσπαθούμε να ελέγχουμε τη διασπορά και την κίνηση των τουριστών. Το να προσπαθούμε να τους κρατάμε σε καθορισμένες περιοχές και διαδρομές μπορεί να είναι σχετικά εύκολο με τον απλό τουρισμό. Είναι πολύ δύσκολο όμως όταν πρόκειται για αστικό τουρισμό. Οι τουρίστες που επισκέπτονται το Παρίσι, το Λονδίνο ή τη Ρώμη θέλουν να κινηθούν στο κέντρο της πόλης.

Ακόμα και στις πόλεις όμως, αρκετά είναι αυτά που μπορούμε να κάνουμε για να ελέγξουμε τη διασπορά και την κίνηση των τουριστών. Μπορούμε να δημιουργήσουμε ειδικές ζώνες στις οποίες θα οικοδομηθούν ξενοδοχεία, οι τουρίστες μπορούν να επισκέπτονται τα αξιοθέατα ακολουθώντας συγκεκριμένα μονοπάτια, ενώ παράλληλα μπορούν να γίνουν διευθετήσεις για τους χώρους στάθμευσης και τα σημεία στα οποία συχνά συγκεντρώνεται πολύς κόσμος.

Όπως είπαμε και στα προηγούμενα, ορισμένα από τα βασικά μέτρα ελέγχου της τουριστικής ανάπτυξης είναι:

- Να είναι σαφές ποια είδη τουρισμού θα αναπτυχθούν και ποια όχι, σε ποιες αγορές απευθύνεται ο τουρισμός και σε ποιες όχι.
- Να υπάρχουν σαφή κριτήρια σχεδιασμού για τη διασπορά και την κίνηση των τουριστών – πού θα μένουν, πού και πώς θα περνούν την ώρα τους.
- Να ελέγχονται ζητήματα που αφορούν τη δυναμικότητα, να διασφαλίζεται ότι τα αξιοθέατα και οι εγκαταστάσεις βελτιώνονται, και ο αριθμός των επισκεπτών να μην υπερβαίνει ένα ανώτατο όριο.
- Να ελέγχονται προσεκτικά τυχόν οικονομικές ανισορροπίες που οφείλονται στον τουρισμό. Να παρέχεται βοήθεια στα τμήματα της κοινωνίας που υφίστανται τις αρνητικές συνέπειες – παροχή δανείων και συμβουλών, αύξηση του αυτοματισμού και της παραγωγικότητας.

Η μειωτική άποψη για τις υπηρεσίες

Σε αρκετούς πολιτισμούς, η παροχή υπηρεσιών θεωρείται ως κάτι το μειωτικό. Αυτό μπορεί να ισχύσει τόσο σε ατομικό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Το ίδιο το έθνος μπορεί να θεωρεί τον τουρισμό ως επιλογή χαμηλής προτεραιότητας. Οι πολιτικοί μπορεί να προτιμούν να κατασκευάζουν

αγαθά παρά να εξυπηρετούν τουρίστες. «Δεν είμαστε έθνος σερβιτόρων», λένε.

Μπορεί να θεωρηθεί ότι ο εργαζόμενος στον τουρισμό θέτει εαυτόν στην υπηρεσία των άλλων, ότι περιμένει το νεύμα ή την προσταγή των ξένων. Και αυτό μπορεί να είναι υποτιμητικό.

Στο παρελθόν φάνηκε ότι η Κούβα αδιαφορούσε για τις δυνατότητες που είχε για διεθνή τουρισμό. Ο τουρισμός δεν ταίριαζε με το όραμα του Φιντέλ Κάστρο για το μέλλον. Η άποψη αυτή άλλαξε. Ο τουρισμός αναγνωρίζεται για την οικονομική του σπουδαιότητα. Σε μια περίοδο μεγάλων οικονομικών δυσχερειών, ο τουρισμός μπορεί να κάνει τη διαφορά.

Με την ίδια λογική, αρκετοί νέοι δεν ήθελαν να επιλέξουν τουριστικά επαγγέλματα. Δεν ήταν πρόπον να υπηρετούν άλλους ανθρώπους. Φαίνεται ότι αυτή η νοοτροπία ανήκει πια στο παρελθόν. Ο τουρισμός όμως πρέπει να διατηρήσει την εικόνα του ως ένας σύγχρονος, διεθνής τομέας που είναι ικανός να προσφέρει ελκυστικές και ανταγωνίσιμες ευκαιρίες επαγγελματικής εξέλιξης.

Όταν οι τιμές προκαλούν εκνευρισμό

Συχνά, οι τουρίστες που επισκέπτονται έναν τόπο μπορεί να είναι πλούσιοι, με βάση την αγοραστική τους δύναμη στον προορισμό, με αποτέλεσμα οι τοπικές τιμές να μην είναι παρά ένα μικρό ποσοστό εκείνων που θα πλήρωναν στη χώρα τους. Πολλές φορές όμως βλέπουμε ότι ο τοπικός πληθυσμός αυξάνει τις τιμές, σε μια προσπάθεια να εκμεταλλευτεί τους τουρίστες. Πρόκειται για φαινόμενα καιροσκοπισμού και απληστίας.

Είναι βέβαιο ότι αρκετοί τουρίστες είναι γενναιόδωροι και πληρώνουν αδιαμαρτύρητα τις υψηλές τιμές. Άλλοι όμως εκνευρίζονται. Η έλλειψη πληροφόρησης των τουριστών ως προς τις τιμές μπορεί να οδηγήσει σε πολύ δυσάρεστες καταστάσεις. Θα πρέπει πάντα να δίδονται οδηγίες ως προς τις τιμές.

Κατά τον ίδιο τρόπο, η ύπαρξη δύο τιμών, όπου οι ντόπιοι πληρώνουν τη μία τιμή και οι επισκέπτες την άλλη, προκαλεί πολύ αρνητικά συναισθήματα και συχνά αποτελεί μέσον εκμετάλλευσης. Οι μηχανισμοί της αγοράς θα πρέπει να λειτουργούν αυτόνομα, αλλά οι επισκέπτες θα πρέπει να είναι ενημερωμένοι για την κλίμακα στην οποία κινούνται οι τιμές.

AIDS

Η διάδοση ασθενειών μέσω των ταξιδιών και του τουρισμού αποτελεί διαρκές πρόβλημα, το οποίο όμως αντιμετωπίζεται αρκετά ικανοποιητικά με τον εμβολιασμό και τον έλεγχο. Η διάδοση όμως του AIDS παγκοσμίως παραμένει ένα από τα σημαντικότερα κοινωνικο-πολιτισμικά προβλήματα του τουρισμού.

Το AIDS μεταδίδεται κυρίως μέσω της σεξουαλικής επαφής. Πρόκειται για επαφές ομοφυλόφιλων ή ετεροφυλόφιλων με πόρνες, με άλλους τουρίστες, ή με μέλη της τοπικής κοινωνίας.

Πιθανώς η πορνεία αποτελεί την κινητήρια δύναμη για τη μετάδοση της ασθένειας. Τα ακόλουθα είναι σημαντικά για τον έλεγχο της κατάστασης:

- Ο τουρισμός δεν δημιουργεί πορνεία. Όταν όμως υπάρχει ήδη πορνεία, τείνει να δημιουργεί ένα συγκεκριμένο είδος τουρισμού. Η πορνεία υπάρχει αρχικά για να ικανοποιεί την τοπική ζήτηση, πάνω στην οποία δομείται η ζήτηση από την πλευρά των επισκεπτών.
- Η ζήτηση ρυθμίζεται καλύτερα μέσω μείωσης της προσφοράς. Δεν είναι δυνατό να εξαλειφθεί η πορνεία. Η οικονομική όμως ανάπτυξη και η άνοδος του βιοτικού επιπέδου μειώνουν την προσφορά. Με τη σειρά του, αυτό μειώνει τη ζήτηση.

Η Ταϊλάνδη αποτελεί καλό παράδειγμα. Υπήρχε εγχώρια ζήτηση. Η μετακίνηση πληθυσμών από την ύπαιθρο προς τις πόλεις οδήγησε σε αύξηση της πορνείας. Η ζήτηση αυξήθηκε κατακόρυφα όταν τα αμερικανικά στρατεύματα που πολεμούσαν στο Βιετνάμ χρησιμοποιούσαν την Μπανκόγκ για ξεκούραση και αναψυχή. Η οργανωμένη πορνεία στην Μπανκόγκ δημιούργησε νέα τουριστική ζήτηση.

Η εμφάνιση του AIDS δημιούργησε ζήτηση για ολοένα νεότερες πόρνες. Σχυνά πιστεύεται ότι οι νεαρές κοπέλες δεν έχουν μολυνθεί από τον ιό.

Η τυποποίηση της πορνείας τείνει να αυξάνει τη ζήτηση. Εάν υπάρχουν πόρνες σε ένα νυκτερινό κέντρο, τότε το κέντρο αυτό προσελκύει περισσότερο κόσμο. Σε αυτό το σημείο είναι που χρειάζεται περιορισμός και έλεγχος. Η πορνεία θα πρέπει να περιορίζεται σε ειδικούς χώρους, οι οποίοι προορίζονται για τον συγκεκριμένο σκοπό.

Το πρόβλημα απαιτεί την υιοθέτηση μιας προσέγγισης που θα περιλαμβάνει την καταγραφή, την εκπαίδευση και την αποκατάσταση. Τα βασικά μέτρα θα πρέπει να αφορούν:

- Ανάλυση προγραμμάτων ευαισθητοποίησης του κοινού για το AIDS. Να ληφθούν μέτρα ώστε να αποφευχθεί η εκμετάλλευση των εκδιδόμενων ατόμων από τρίτους. Να πειστούν να χρησιμοποιούν προφυλακτικά.
- Κατάρτιση των κοινωνικών λειτουργών και νοσοκόμων ως προς τρόπους με τους οποίους μπορούν να μάθουν στις πόρνες πώς να προφυλάσσονται από τον κίνδυνο, και να βοηθήσουν τους νέους και τις νέες να ακολουθήσουν πιο «φυσιολογικά» επαγγέλματα.
- Εκπαίδευση της αστυνομίας σε θέματα πορνείας, σεξουαλικών εγκλημάτων και προφύλαξης κατά του AIDS.
- Καταγραφή των εκδιδόμενων ατόμων, ιατρικός έλεγχος αυτών και επιθεώρηση των οίκων ανοχής.

ΠΗΓΕΣ

Corrubias, Miguel (1937) *Island of Bali*, Oxford University Press.

Enzensberger, Hans Magnus (1994) *The Great Migration in the Civil War*, Granta Books.

Time, «*Frank Words for America*», Interview with Singapore Senior Minister Lee Kuan Yew, 18 April 1994.